

ناره‌زایی به‌نزین له ئیران

19-11-2019

نووسه‌ره‌کان

زریان رۆژه‌لاتی

کورتە : زۆری نه‌خایاند هه‌تا کاریگه‌ریی دۆمینه‌یی رووداوه‌کانی عێراق و شه‌پۆلی دووه‌می به‌هاری عه‌ره‌بی له‌سه‌ر ئیران به‌روونی ده‌رکه‌وت. ب‌پیری دوونرخکردنی به‌نزین و گرانکردنی سێ قاتی به‌نزینی ئازاد، وایکرد ناره‌زاییه‌کانی جه‌ماوه‌ر، به‌نزین ئاسا گر بگه‌یت و به‌خێرای، له‌ نزیکه‌ی 50 شار و شارۆچکه‌ی جیاوازا ب‌لاوبه‌یته‌وه‌.

زىريان رۆژھەلآتى |

زۆرى نەخاياند ھەتا كارىگەرىيى دۆمىنەيى رووداۋەكانى عىراق و شەپۇلى دوۋەمى بەھارى عەرەبى لەسەر ئىران بەرپوونى دەرگەوت. بىرپارى دوونىرڭىردى بەنزين و گرانىردى سى قاتى بەنزينى نازاد، واىكرد ناپەزايىيەكانى جەماۋەر، بەنزين ناسا گىر بگىرېت و بەخىرايى، لە نزيكە 50 شار و شارۆچكەى جياۋازدا بىلواوبىتەۋە.

بىرپارى گرانىردى نىرخى بەنزين لە 1000 تەنەۋە بۇ 3000 تەنە بەشئۆھى نازاد و بۇ 1500 تەنەنىش بۇ ئەۋ بەنزينەى ھىكۋومەت ۋەك پىشكىكى دىيارىكراۋ دەيداتە خەلك كە ئوۋىش بەرپۇزەبەكى بەرچاۋ كەمكراۋەتەۋە، ناپەزايى فراۋانى خەلكى لىكەۋتەۋە. كاردانەۋەى ھىزە ئەمىنيەكانىش بە تايبەتى لە خوزستان و ناۋچە كوردنشىنەكان زۆر لە شوپنەكانى دىكە توندتر بوۋە. لە ماۋەى سى سالى رابردوۋىشدا ئەمە چۈرەمىن جاره كە خەلكى ئىران بەشئۆھەبەكى بەرپىلاۋ ناپەزايى لە دۆخى ئابوۋرى و سىياسى دەرەبەن. ھەم لەبەر دۆخى ناۋخۆيى و ھەم لەبەر ئەۋ پىگەبەكى كە تاران لە سىياسەتى ناۋچەكەدا ھەبەتى، ناپەزايى جەماۋەر لەۋچ گىرنگە و ئەگەر درىژە بگىشى، كارىگەرىيەكانى تەنبا بەۋ ۋىلتەۋە سىنووردار نامىنېت.

بە ئەگەرى زۆر بەكېك لە ئامانجەكانى ئىران لە زىادىردى نىرخى بەنزين، زىادىردى داھات و ھەۋىدان بۇ زىادىردى ھەناردەكردى بەرھەمە نەۋتییەكانى ۋەك بەنزين بۇ دەرەۋەبە كە دەشنى ۋەك رىگايەك بۇ دەرەۋەبەى گەمارۆكانى ئەمىرىكا سەبىرىكېت. لەم ۋەختانەدا كە گەمارۆى ئەمىرىكا لەسەر فرۆشتىنى نەۋتى خاۋى ئىران توندە، لەۋانەبە فرۆشتىنى بەرھەمە نەۋتییەكانى ۋەك بەنزين ۋەك رىگاچارەبەك سەبىرىكېت.

ھەرچەندە گەلېك لە زانىبارىيەكانى تايبەت بە بودجە ئارپوون، بەلام لە بىرپارى گرانىردى بەنزينەۋە دەرەكەۋىت كە بودجەى ئىران كورتى ھىناۋە و پىۋىستى بەۋە ھەبە لەرپى گرانىردى نىرخى بەنزينەۋە ئەۋ بۇشايىبە پىرىكېتەۋە. ۋەزىرى نەۋتى ئىران رايگەباندوۋە كە چاۋەرۋان دەكەن لەرپى جىبەجىكردى بەرپۇزەبەكى بەكارھىننى بەنزينەۋە، دەۋىلت لە سالىكدا شىتېك لە دەۋرى 738 مىليۇن دۆلار داھانى ھەبېت. محەممەد باقر نەۋبەخت سەرۋكى رىكخراۋى بەرنامە و بودجەى ئىرانىش ژمارەبەكى ھاۋشئۆھى ئەۋەى راگەباندوۋە و جەختى كردوۋە كە ئەۋ پارەبە بەسەر نزيكە 60 مىليۇن ھاۋولتايىدا داۋەش دەكرېتەۋە. ھەلبەت بە لەبەرچاۋگىرتى گرانىۋونى كەلوپەل و خىزمەتگوزارىيە جياۋازەكان، پىنچىت پىدانى بىرىكى ۋەك 12 دۆلار بەھەر تاكىك لەۋ 60 مىليۇن كەسەى كە باسى دەكرېت، دلنەۋايىيەك بە ھاۋولتايان بەدات.

لەلايەكى دىكەۋە زانىبارى ھەن سەبارەت بەۋەى كە سەرەپراى داۋەزىنى ئاستى فرۆشتىنى نەۋتى خاۋ، فرۆشتىنى بەرھەمە نەۋتییەكانى ۋەك بەنزين داھاتىكى گىرنگ بۇ ئىران درووست دەكات. ئەمەش دەشنى بە دوو شئۆھى رەسمى و قاچاخىش بېت. لەبەر ئەۋەى مشتەرىيەكانى بەنزينىش دەتۋان كەسانى ئاسايى بن، دۈزىنەۋە و گەمارۆدانى كارىكى ئاسان نىبە بۇ ئەمىرىكا. ۋەزىرى نەۋتى ئىران رايگەباندوۋە كە ئەۋان لە فرۆشتىنى بەرھەمە نەۋتییەكاندا كېشەيان نىبە. ۋا تەخىمىن دەكرېت كە ئىران لە فرۆشتىنى بەرھەمە نەۋتییەكانى ۋەك بەنزين و نەۋتى كوۋرە و گازى شىل بە ۋىلتانى دراۋسى، مانگانە 500 مىليۇن دۆلارى دەسكەۋىت. ئەمەش لەم ۋەختانەدا كە تاران دەپەۋىت بەرگەى گەمارۆكانى ئەمىرىكا بگىرېت، دەتۋانېت سەرچاۋەبەكى گىرنگ بېت.

گرانىۋونى بەنزين، ھەلپۇزاردن و ناكۆكىيە ناۋخۆيىەكان

تا ئىستا لانىكەم سى مەرەجەى شىعى لە ئىران بەناۋەكانى ئايەتوللا سافى كۆلپايگانى و ئايەتوللا عەلەۋى گورگانى و ئايەتوللا مەكارمى شىرازى دزايەتى خۇيان بۇ بىرپارى گرانىردى نىرخى بەنزين راگەباندوۋە، ھەلبەت ھىشتا بەتەۋاۋى دىارنىبە دۋاى بەرگىرىيەكەى رابەرى ئىران لەۋ بىرپارە، ناپەزايىيى ئەۋ مەرەجەعانە تا چەند درىژەى دەبېت!

لەۋانەبە رەھەندىكى دىكەى گرانىردى نىرخى بەنزين پەيۋەندى بە ھىساباتى لايەنە جياۋازەكانەۋە ھەبېت بۇ ھەلپۇزاردى پەرلەمان كە بىرپارە لە سەرەتاكانى سالى داھاتوۋدا ئەنجامبىرېت. ئەگەرىك ھەبە كە عەلى لارىجانى سەرۋكى ئىستاي پەرلەمان خۆى كاندىد نەكات و بەۋجۇرەش مىللىنئى سەرەكېي لە بەينى موحافىزكارەكان و گروپى ميانپەرە- رىفۇرمىستەكان بېت كە رۇخانى يەكېك لە كەسە دىيارەكانىيەتى. رۇخانى لە رۇژانى رابردوۋدا گەلەيى لە ھەۋلىكى دەزگاي داد كرد كە بە ۋەتى خۆى لەژىر پەردەى دزايەتى گەندەلېدا ئەجىندايەكى سىياسى جىبەجىن دەكات كە رەنگە ئامازەبەك بېت بۇ گىرانى كەسانى نزيك لە بەرپىرسانى ئىستاي ھىكۋومەت، بە تايبەت براكەى خۆى. لەبەرەمبەر ئەۋەشدا ھەرچەندە ناۋى نەھىنا، بەلام گەندەلېيەكى تايبەت بە دىارنەمانى دوو مىليار دۆلارى ئاشكرا كرد كە دەشنى ۋەك شەرىكى پىشۋەختەى ھەلپۇزاردن سەبىرىكېت. گرانىۋونى نىرخى بەنزينىش رىك لە بەينى مىللىنئى بالەكانى دەسەلتادايە. ھىكۋومەتەكەى رۇخانى سەرەتا بەرگىرى لە بىرپارەكە دەكرد، بەلام ئىستا جەخت لەۋە دەكاتەۋە كە ئەۋان بە تەنبا بىرپارىان نەداۋە و ئەۋ بىرپارە لە دەزگايەكدا بەناۋى "ئەنجۋومەنى ھەماھەنگى ئابوۋرى" دراۋە كە دۋاى گەپانەۋەى گەمارۆكانى ئەمىرىكا، بە فەرمانى رابەرى ئىران دامەزراۋە. بەمەش نايەۋىت بەرپىرسىارى ھەموو رووداۋەكە بەسەر ئەۋدا بىشكىتەۋە.

ئەنجوومەنى ھەماھەنگىي ئابوورى بۇخۇي دەزگايەكى تازەيە كە دامەزراندەكەي ليوانلىوي مەملەننى بالەكانى دەسەلاتە. ھاشىوئەي سالانى جەنگى ئىران وعىراق كە ەلى خامنەي سەرۆككۆمارى ئەوكاتە داواي دەسەلاتى تايبەتى لە "ئايەتوللا خومەينى" كەردبوو، لەدواي گەرانەوئەي گەمارۆكانى ئەمريكاش، ەسەن رۆحانى رايگەباند كە ئىران لە جەنگىي ئابوورىدايە و لەبەر ئەوئەش، داواي لە رابەرى ئىران كەرد دەسەلاتى تايبەتى بىداتى تا بتوانىت رووبەرئووي دۇخەكە بىتەوئە. كاتى خۇي ئەو دەسەلاتانەي كە رابەرى پىشوو بە خامنەي دابوو، واينكەردبوو كە لە كاتى جەنگ، ناوئەندىبوونى بىرپار درووستىت و دامەزراوئەكانىش مەلكەچى بىرپارەكانى سەرۆككۆمار بن. ەلەبەت ئەمجارەيان ەلى خامنەي لە جياتى ئەوئەي دەسەلاتىي ەھا بە رۆحانى بىدات، ئەنجوومەنىي ھاوئاهەنگىي ئابوورى درووستكرد كە بەرپىرسانى ەرسى دەسەلاتى ئىران تىيدا بەشدارن. بەمجۆرەش، رىگەي لەوئە گرت كە ەسەن رۆحانى بە پاساوى شەرى ئابوورىيەو، بە تەنيا جەلەوى دەسەلات بگرتتە دەست. ئىستا كە دۇخەكە تەقىوئەتەو ە خەلك رزاوئەتە سەرشەقام، رۆحانىش نايەوئەت بە تەنها بەرپىرپارى ئەو بىرپارە ەلگىرت و رايگەباندووئە كە ئەو رىگەي لەوئە گرتووئە نرخی بەنزىن پىنج قات زىاد بگرتت!
خالىكى دىكە ئەوئەيە كە ئەگەر خۇپىشاندانەكان بەردەوام بن، بە ئەگەرى زۇر بۇزاردى داخستنى ەلگىرتان دىتە رۇزەف و ئەگەر واش نەبىت، چاوپوان دەكرىت بەھوى نارەزايى خەلكوئە رىزەي بەشدارىكردنى خەلك لە جاران كەمتر بىت.

ئەنجام

بەنزىن تەنها ھۆكارىك بوو بۇ دەرخستنى نارەزايى كەلەكەبووي خەلكى ئىران لە دۇخى ئابوورى و سياسى كە ئىستا زياتر تىكەلەوى بەكتر بوون. پىناچىت بەرپىرسانى ئىرانى ئەو وەختەي كە بىرپارى گرانكردنى بەنزىن دواو، پىشبنى نارەزايىيەكى فراوانيان كەردىت. لەدواي گەرانەوئەي گەمارۆكانى ئەمريكا، ئىران لەرپى كۆنترۆلكردنى نرخی بەنزىن و نان كە بەكيان ەك خۇراكىكى سەرەكى و ئەوئىرپىشان ەك پىداوئىستى گواستەوئە بايەخىكى بەكجار زۇريان بۇ چىنى ناوئەپاست و كەمدەرامەت ەھيە، ەھولنى دابوو نارەزايى خەلك زياتر نەبىت. دەسبردن بۇ بەكىك لە پىداوئىستىيە سەرەكئىيەكان دەتوانىت نارەزايىيەكان پايەدارتر بكات. لەلەيەكى دىكەوئە ئەزموونى سى سالى رابردووش سەلماندووئەتى كە سەركوئەتەردن نەتوانىوئە رىگا لە دووبارەبوونەوئەي خۇپىشاندان لە ئىران بگرتت. بىشك ئەوئە لەگەل چىرانى ئىنتەرنىت و بىئاكايى خەلك لە بەكتر، دەتوانىت كارىگەرى لەسەر خۇپىشاندانەكان دانىت، بەلام ئەستەمە كۇتايى بە نارەزايىيەكانى خەلك بەئىنىت. تەننەت ئەگەر خۇپىشاندانەكانىش دابمركئىنەوئە، دىسان گۇرانى سياسى لە ئىران لەوانەيە درەنگ و زووى ەھبىت، بەلام شتىكى ەتمىيە. ئا لەبەرئەوئەش، پىويستە كورد بە گشتى و ەھرىمى كوردستان بە تايبەتى، خۇي بۇ سىنارىو جياوازەكانى دۇخى ئىران ئامادە بكات.